

ХАНС КРИСТИАН АНДЕРСЕН

МЕДНИЯТ ГЛИГАН

Превод от датски: Светослав Минков, 1977

chitanka.info

В град Флоренция, недалеч от „Пиаца дел Грандука“, има малка уличка. Наричат я, струва ми се, „Порта Роза“. Тук, около овощарския пазар, се намира един глиган, майсторски направен от мед. Светла и бистра струя вода се лее от устата на животното. Самият глиган е станал от времето зеленикавочервен, само муцуната му блести като полирана. И наистина тя е излъскана от стотиците деца и просяци, които я прегръщат и я докосват с уста, за да утолят жаждата си. Когато някое полуголо хлапе прегърне прекрасното животно и притисне удтица о блестящата му муцуна — тогава гледката е наистина чудесна.

Всеки, който отиде във Флоренция, ще намери лесно това място. Трябва само да запита първия срещнат просяк де се намира „Медният глиган“ — и веднага ще му го посочат.

Беше късна зимна вечер. Всички планини наоколо бяха покрити със сняг и на небето светеше месечина. А лунната нощ в Италия е по-светла, отколкото мрачният зимен ден на север — дори много по-светла. Небето тук сякаш сияе и ви издига нагоре, когато на север неговият оловен и студен покрив ви притиска о влажната земя.

В градината на великия херцог, дето и зиме цъфтят хиляди рози, едно малко дрипаво момче прекара целия ден под сянката на белите ели. Хубаво, засмяно и в същото време измъчено, това дете сякаш беше живият образ на самата Италия. Гладът и жаждата го измъчваха, но никой не му даваше милостиня, а когато мръкна и стана време да затворят вратите, пазачът го изгони навън. Дълго стоя то на моста над Арно и гледаше замислено звездите, които блещукаха във водата под великолепия мраморен мост „Света Троица“.

После момчето закрочи бавно към медния глиган и като коленичи пред него, прегърна го, допря устни до блестящата му муцуна и загълта жадно вода. Наблизо се търкаляха няколко кестена и листа от салата — те послужиха на момчето за вечеря. На улицата освен него нямаше жива душа. Тук бедното момче беше пълен господар. То седна спокойно върху гърба на глигана, наведе се напред така, че къдравата му главица се допря до главата на животното, и в същия миг заспа.

Настъпи полунощ. Медният глиган се раздвижи и момчето чу ясно как той каза:

— Дръж се здраво, сега ще побягна!

И глиганът наистина започна да тича. Най-напред те профучаха по „Пиаца дел Грандука“ и бронзовият кон под статуята на херцога зацвили силно, пъстрите гербове върху старото кметство светнаха, а Давид, изваян от Микеланджело, размаха прашката си. Навсякъде се събуждаше някакъв странен живот. Бронзовите статуи, които изобразяваха Персей и отвлечането на сабинянките, сякаш оживяха. Вик на смъртен ужас се изтръгна из устата на една статуя и огласи площада.

Медният глиган спря пред една аркада, дето по време на карнавала се събираше цялото знатно общество.

— Дръж се здраво — извика глиганът, — дръж се здраво, сега ще се изкачим по стълбата!

Момчето не можеше да промълви нито дума, то трепереше от страх и радост.

Те влязоха в една дълга галерия. И по-рано момчето бе идвало тук. Стените на галерията бяха украсени с картини. Навсякъде се виждаха статуи и бюстове, осветени тъй силно, като че навън беше ясен ден. Но най-великолепно бе това, което те видяха в една от съседните зали. Момчето помнеше, че тук се намират най-големите чудеса, но в тая нощ всичко наоколо сияеше с някакъв особен блясък.

Момчето изглеждаше ослепено от тоя блясък. Стените светеха с различни багри, всичко беше изпълнено с живот и движение. Богинята на красотата — Венера — бе изобразена тук в два образа: статуята на Медицейската Венера и една великолепна картина — Тициановата Венера. И двете Венери бяха чудни хубавици: върху облите им рамене падаха разкошни къдрици, а в тъмните им очи блещукаше огън.

Какъв блясък, каква красота във всяка зала! Момчето разгледа всичко, защото медният глиган вървеше бавно напред. Картините се сменяха, но една от тях се запечата дълбоко в душата на малкото момче — най-вече с веселите и щастливи деца, които бяха изобразени на нея.

Мнозина навярно минават равнодушно край тая картина, а всъщност тя крие в себе си цяло богатство от поезия. Тя представя слизането на Христа в ада. Около Исус стоят не осъдените на мъчение грешници, а езичниците. Тая картина е нарисувал флорентинецът Анджиоло Бронзино. Най-хубавото тук са детските лица.

Бедното момче разглежда най-дълго тая картина. Медният глиган стоеше неподвижно пред нея. Чу се лека въздишка. Отде идеше тя — от картината или от гърдите на животното? Момчето простря ръце към усмихнатите деца. Но в тоя миг глиганът го отнесе нататък през отворените врати.

— Благодаря ти — каза момчето и помилва медния глиган, който слизаше вече по стълбата.

— И аз ти благодаря — отвърна глиганът. — Аз ти помогнах, но и ти помогна на мен, защото аз мога да се движа само когато на гърба ми седи невинно дете. Не слизай от гърба ми, защото ще стана пак тъй неподвижен, както ме виждаш денем на „Порта Роза“.

— Няма да те оставя, миличък глигане — рече момчето и те се понесоха отново по улиците на Флоренция, право на площада пред черквата „Санта Кроче“.

Страничните черковни двери бързо се разтвориха. Светлината от горящите пред олтара свещи изпълни цялата черква и озари пустия площад.

Чудна светлина струеше от една гробница в левия страничен олтар, дето хиляди трепкащи звезди образуваха сякаш сияние. Върху паметника имаше герб; червена като пламък стълба на синьо поле — това беше гробницата на Галилей. Паметникът е прост, но червената стълба на синьо поле има дълбоко значение. Тя е огнената стълба на знанието. Всички про ро ци на духа са се изкачвали по нея.

Край десния олтар на черквата от всяка статуя върху богати гробници лъхаше сякаш живот. Ето тук стои Микеланджело, там — Данте, с лавров венец на главата. Алфиери, Макиавели — рамо до рамо почиват тук все велики хора, гордостта на Италия. Тая черква, макар и по-малка, е много по-хубава от мраморната катедрала на Флоренция.

На момчето се струваше, като че мраморните одежди се движат, като че грамадните фигури издигат високо глави и под звуците на песни и музики гледат осветения олтар, дето деца в бели дрехи размахват димящи кадилници. Силно благоухание изпълняше черквата и се носеше чак до самия площад.

Момчето протегна ръце към сиянието, но в тая минута медният глиган отмина нататък. Бедното дете трябваше да се държи здраво за него. Вятърът свиреше в ушите му, то чу как черковните двери

скръцнаха и се затвориха и в същия миг момчето сякаш загуби съзнание, усети леден студ и отвори очи. Беше вече сутрин. Момчето продължаваше да лежи на гърба на глигана, макар и стъпило с един крак на земята, а глиганът си стоеше, както винаги, на старото място — в уличката „Порта Роза“.

Смъртен страх обхвана детето при мисълта за оная жена, която то наричаше своя майка. Вечерта тя го бе изпратила да проси милостиня, но то не получи нищо и се измъчваше от глад и жажда. Още веднъж прегърна то медния глиган, целуна го по муцуната, кимна му с глава и се запъти бавно по една от най-тесните улици, дето с мъка можеше да мине натоварено магаре. Една широка врата обкована с желязо, беше наполовина отворена. Момчето мина през нея, изкачи се по каменната стълба с мръсни стени и с въже вместо перила и влезе в една открита галерия, дето бяха прострени разни дрипи. Оттук друга стълба водеше към двора, от чийто кладенец бяха прекарани дебели железни въжета към всички етажи на къщата; по въжетата се клатушкаха ведре с вода, кладенецът скръцаше, водата от накачените съдове се плискаше на двора. Момчето тръгна отново нагоре по каменната полуразрушена стълба. Двама моряци изтичаха весело надолу и едва не го събориха. Зад тях се показва не много млада, но още красива жена с разкошни черни коси.

— Е, какво донесе? — попита тя момчето.

— Не се сърди! — молеше я то. — Нищо не можах да получа!

И детето се хвана за роклята на майка си, като че искаше да я целуне.

Те влязоха в една стая, която аз не ще описвам. Ще кажа само, че в тая стая имаше глинен мангал с разгорени въглища. Жената се приближи до мангала и започна да си грее ръцете, а момчето блъсна с лакът.

— Ти сигурно имаш пари! — извика тя.

Детето заплака. Тя го блъсна повторно и то заплака още по-силно.

— Ще млъкнеш ли? Или ще ти счупя главата! — И жената замахна с мангала, който държеше. Момчето се наведе с вик към земята. Но в тоя миг в стаята влезе съседката, която държеше в ръцете си също такъв глинен мангал.

— Феличита, какво правиш с детето? — рече съседката.

— Детето е мое! — извика Феличита. — Аз мога да го убия, ако искам, а заедно с него и теб, Жанина — и тя замахна отново с мангала. За да се запази, съседката също издигна своя мангал и двете гърнета се чукнаха тъй силно едно о друго, че из цялата стая се посипаха парчета глина, въглени и пепел.

В същата минута момчето изскочи из вратата, изтича през двора и побягна с всичка сила по улицата. Бедното дете спря чак при оная черква, чиито широки двери се отвориха за него предишната нощ. То влезе вътре. Всичко там блестеше и сияеше, както миналата вечер. Момчето падна на колене пред първия паметник отдясно — това беше гробницата на Микеланджело — и горчиво заплака. Никой не му обърна внимание — черковната служба беше свършила, хората влизаха и излизаха. Само един възрастен човек се спря за малко, погледна момчето и после отмина, както всички други.

Глад и жажда измъчваха детето. Съвсем отпаднало, то се сгуши в ъгъла между мраморните паметници и заспа. Настъпи вечерта. Беше вече тъмно. Изведнъж някой го дръпна за ръката. Момчето скочи — пред него стоеше същият възрастен човек, който го погледна сутринта.

— Болен ли си? Де живееш? Мигар ти прекара тук целия ден? — С такива въпроси го обсипа старецът. Момчето отговаряше охотно и човекът го поведе към малката си къщица, която се намираше на една от близките улици. Те влязоха в една работилница. Жената на стареца седеше и шиеше. Едно малко бяло кученце, което бе остригано тъй ниско, че се виждаше розовата му кожа, скочи на масата и започна да прави пред момчето разни дяволии.

— Невинните души веднага се сближават — каза ръкавичарката и помилва кученцето и детето.

Добрите хора дадоха веднага храна и вода на момчето и казаха, че то може да пренощува у тях, а утре чичо Джузепе — тъй наричаха ръкавичаря — щял да поговори с майка му. После те го сложиха на един корав одър, но на детето, което спеше обикновено на гола земя, тоя одър се стори като същинско царско легло. Момчето сладко заспа и в съня си все виждаше великолепните картини и медния глиган.

На сутринта чичо Джузепе излезе от къщи. Бедното дете беше много натъжено. То знаеше, че старецът е излязъл за да го върне при майка му. То целуна игривото кученце, а ръкавичарката ги гледаше ласкаво и им кимаше с глава.

С какъв отговор се върна чичо Джузепе? Той дълго разговаря с жена си, а тя все клатеше глава и милваше момчето.

— Добро дете е то — каза тя, — от него ще излезе също такъв славен ръкавичар, какъвто беше и ти. Виж го само какви тънки и гъвкави пръсти има. Сякаш самата мадона го е определила да стане ръкавичар.

Момчето остана у чичо Джузепе. Жената го учеше да шие. То сладко се хранеше, сладко спеше, развесели се и започна да дразни Беллисима — тъй наричаха малкото бяло кученце. Домакинята му се заканваше с пръст, бранеше кученцето и веднъж дори се разсърди. Това наскърби момчето. То седеше замислено в стаичката си, чийто прозорец гледаше към улицата, дето се сушеха кожи. Пред прозореца имаше дебела желязна решетка. Детето не можеше да заспи, медният глиган не излизаше от главата му! Изведнъж то чу отвън: чук, чук! Без съмнение чукаше глиганът. Момчето се спусна към прозореца, но не видя нищо. Глигана вече го нямаше.

— Помогни на господина и му пренеси сандъчето с боите! — каза на следната утрин ръкавичарката, когато край къщата ѝ мина младият съсед художник, който носеше кутия с бои и голямо платно за рисуване.

Момчето взе сандъчето и тръгна след художника. Те отидоха в картинната галерия и се изкачиха по същата стълба, по която детето мина в оная паметна нощ върху гърба на глигана. То позна статуите и картините, прекрасната Венера от мрамор и другата, която бе нарисувана с бои.

Ето, те се спряха пред картината на Бронзино — пред същата картина, на която бяха изобразени Христос и децата. Бедното момче също се усмихна — за него тук беше истински рай.

— Можеш да си отидеш у дома — каза художникът, като седна да рисува.

— Не мога ли да погледам как рисувате? — попита момчето. — Много ми се иска да видя как ще пренесете картината върху това бяло платно.

— Но сега аз няма да рисувам с бои — отвърна художникът и взе парче въглен. Ръката му се задвижи бързо по платното, очите му се заглеждаха от време на време в голямата картина и скоро, макар че

очертанията бяха едва забележими, фигурата на Христос изпъкна върху платното точно такава, каквато бе нарисувана на картината.

— Върви си сега у дома — каза художникът и момчето си отиде мълчешком в къщи, седна пред масата и започна да шие ръкавици.

Но през целия ден мисълта му се носеше из картинната галерия. Затова то постоянно си убождаше пръста с иглата, правеше грешки, ала не закачаше Беллисима. Когато настъпи вечерта, малкият ръкавичар се измъкна тихичко през разтворената врата и излезе на улицата. Навън беше студено, но звездите блещукаха ярко и весело. Момчето изтича по пустата улица и се намери скоро при медния глиган. То се наведе, целуна го силно по лъскавата муцуна и се покатери на гърба му.

— Миличък глигане — каза то, — колко ми беше мъчно за теб! Тая нощ ние трябва да се разходим!

Но медният глиган стоеше неподвижно, както по-рано, и из устата му се лееше студена струя вода. Изведнъж някой дръпна момчето за крака. То се огледа наоколо — беше Беллисима, малката, ниско остригана Беллисима. Тя лаеше силно, като че искаше да каже: „Виждаш ли, и аз дойдох! Защо си седнал тук?“ Дори самият дявол не би могъл да изплаши тъй силно детето, както това малко кученце. Беллисима на улицата! И при това необлечена. Какво ще стане сега? Зиме кученцето излизаше на улицата в овчо кожухче, което беше скроено и ушито точно за него. Кожухчето се завързваше с червена панделка под шията и под корема. В тая дреха кученцето приличаше на същинска козичка. И изведнъж Беллисима се намери сама и гола на улицата — какво ще стане сега? Всички мечти на момчето се пръснаха мигом. То целуна медния глиган и взе Беллисима на ръце! Кученцето трепереше от студ и детето побягна с всичка сила към къщи.

— Какво носиш? — извикаха му двама стражари. — Отде си откраднал това хубаво кученце? — попитаха го те и взеха Беллисима от ръцете му.

— Дайте ми го, моля ви се, дайте ми го? — молеше се момчето със сълзи на очи.

— Ако ти не си го откраднал кажи в къщи да дойдат за него в участъка — рекоха стражарите и отминаха нататък.

Момчето не знаеше дали да се хвърли веднага в Арно или да се върне у дома и да разкаже всичко. „Ще ме пребият от бой — мислеше

си то. — Нищо, нека ме пребият, аз искам да умра.“ И то тръгна към къщи.

Уличната врата беше вече затворена. Момчето взе от земята един камък и захлопа с него по вратата.

— Кой е там? — обади се някакъв глас отвътре.

— Аз съм — викаше момчето. — Беллисима се загуби. Отворете вратата и ме убийте!

Дигна се страшна олелия. Най-много от всички се изплаши ръкавичарката. Тя погледна веднага към стената, дето обикновено висеше дрешката на кученцето. Кожухчето си стоеше на мястото.

— Беллисима в участъка! — пищеше ужасена тя. — Ах, ти лошо момче! Ти ли я подмами да тръгне с теб? Боже мой, тя сигурно ще измръзне! Такова нежно същество между ония груби стражари!

Веднага изпратиха чичо Джузепе в участъка. Ръкавичарката ахкаше и викаше, момчето плачеше. Събраха се всички съседи, дойде и художникът. Той взе детето на колене, разпита го какво се е случило и узна цялата история за медния глиган и за картинната галерия — история, която му се стори малко странна и неясна. Художникът утеша момчето, опита се да успокои и домакинята, но тя не преставаше да се вайка дотогава, докато старецът не се завърна с Беллисима. Ех, каква радост беше! Художникът помилва още веднъж детето и му подари много картинки.

Тия картинки бяха много хубави. Какви смешни глави бяха изрисувани по тях! Тук беше и самият меден глиган, също като жъа.

Значи тоя, който умее да рисува с молив и с бои, може да събере около себе си целия свят...

На следния ден през свободното време момчето взе молив и на бялата страна на една картина се опита да нарисува медния глиган. Удаде му се. Наистина рисунката излезе малко крива и полегатата, единият край беше по-дебел, а другият по-тънък, но все пак човек можеше да се досети какво е нарисувано.

Момчето тържествуваше. То забеляза, че моливът не го слуша и не се движи, както трябва, но на следния ден редом с първия меден глиган стоеше друг, сто пъти по-хубав, а третият глиган вече беше толкова хубав, че всеки можеше да го познае от пръв поглед.

Затова пък шиенето на ръкавиците вървеше зле, поръчките от града се изпълняваха бавно. Медният глиган научи момчето, че на

хартия могат да се изобразяват всякакви картинки и че градът Флоренция е същински албум. На всяка крачка човек среща неща, които просто молят да ги изпишеш на картинка.

На площада „Света Троица“ се издига висока права колона, а върху нея стои богинята на правосъдието със завързани очи и с везни в ръце. Скоро и тя бе нарисувана на хартия и я нарисува не друг, а малкият ученик ръкавичар. Сбирката от рисунки бързо растеше, ала това бяха само изображения на неодушевени предмети. Но ето че веднъж пред малкия художник започна да подскача Беллисима.

— Стой, Беллисима, стой мирно — каза той, — ако искаш и ти да влезеш в моята картинна галерия. Ще видиш колко хубаво ще те нарисувам!

Но Беллисима не искаше да стои мирно, та затова трябваше да се върже за главата и опашката. Тя лаеше и скачаше и въжето трябваше да се стегне още по-здраво. В тая минута се показа ръкавичарката.

— Ах, ти, безбожно момче! — извика тя. — Бедното животно.

И старата ръкавичарка блъсна момчето и го изгони като „неблагодарник“ от къщи, после зацелува със сълзи на очи своята ненагледна и полузадушена Беллисима.

В същото време на стълбата се появи съседът художник. И оттук именно нашата история прави завой.

През 1834 година във Флорентинската художествена академия имаше изложба. Две картини, окачени една до друга, привличаха постоянно многобройни зрители. По-малката от тях представляваше весело момче, което седи на столче и рисува бяло, ниско остригано кученце. Личи си, че кученцето не иска да стои мирно и затова е вързано здраво за главата и опашката. В тая картина имаше толкова много живот, че никой не можеше да мине край нея, без да ѝ се полюбува. Разказваха, че художникът е млад флорентинец, че още като дете той бил намерен на улицата от един стар ръкавичар и бил самоук в рисуването. Един знаменит живописец открил случайно тоя талант точно в минутата, когато пъдели момчето от къщата на ръкавичаря за туй, че то завързало модела си — любимото на господарката куче.

Ученикът на ръкавичаря бе станал велик художник. Това доказваха неговите картини особено оная, която беше по-голяма. Върху нея имаше всичко на всичко само една фигура — прекрасно, но

облечено в дрипи момче, което спеше на улицата. То седеше сгушено до медния глиган в уличката „Порта Роза“. Всички посетители на изложбата знаеха това място. Ръцете на момчето бяха отпуснати върху главата на глигана. То спеше дълбоко.

Тая чудна картина бе поставена в голяма позлатена рамка, а на един от ъглите на рамката висеше лавров венец.

Но между зелените листа на венеца се извиваше черна панделка, от която се спущаш до земята дълъг чер креп: младият художник беше умрял преди няколко дни.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.